

היום נלמד בעזרת ה':

בבא בתרא דף קז

איתמר: שני אחים שחלקו את ירושת אביהם, ובא בעל חוב של אביהם ולקח את החלק של אחד האחים עבור חוב האב, לדעת רב - חלוקתם בטלה ועליהם לחזור ולחלק בשווה את מה שנשאר, ולדעת שמואל - אותו האח הפסיד ואינו יכול לתבוע מאחיו כלום, ולדעת רב אסי - אותו האח נוטל רבע קרקע משדה אחיו או שנוטל את אותו רבע במעות.

הגמ' מבארת את טעמים:

רב אמר בטלה מחלוקת, קא סבר האחין שחלקו יורשין הן: כלומר על כל האחים מוטל לפרוע את חוב אביהם ולא רק על אחד מהם, וכיון שהבעל חוב נטל את החוב רק מאחד אחד לכן בטלה החלוקה, ועליהם לחזור ולחלק בשווה את מה שנשאר.

ושמואל אמר ויתר, קא סבר האחין שחלקו לקוחות הון, וכלוקח שלא באחריות דמי: כלומר האחים שחולקים את ירושת אביהם נחשבים כלקוחות, דהיינו כאילו כל אחד מהם מוכר את חלקו לאח השני תמורת החלק שהוא לוקח, וכל אחד מהם נחשב כאילו קנה מהמוכר ללא אחריות (- שאין המוכר אחראי לשלם לו אם הבעל חוב יקח לו את הקרקע), ולכן אותו האח הפסיד ואינו יכול לתבוע מאחיו כלום.

רב אסי מספקא ליה אי יורשין הון אי לקוחות הון, הלכך נוטל רביע בקרקע ורביע במעות: כלומר רב אסי מסופק האם דין האחים כיורשים (- כרב) ועליו להחזיר לאחיו חצי מהקרקע שלו, או שדינם כלקוחות (- כשמואל) ולא חייב להחזיר לו כלום, ולכן יחזיר לאחיו רבע מהשדה או מעות בשווי רבע, לפי ש'ממון המוטל בספק חולקין', וא"כ עליו להחזיר לאחיו חצי מהחצי שזה רבע.

אמר רב פפא: ההלכה בכל השמועות הללו, דהיינו בשני אחים שחלקו ובא אח"כ אח נוסף ממדינת הים, ובשני אחים שחלקו ובא בעל חוב וגבה מאחד מהם, שהם כיורשים, אמנם לא בטלה החלוקה לגמרי, אלא עליו להחזיר לאחיו חצי מהשדה ללא גורל.

אמימר אמר: ההלכה היא שבטלה החלוקה לגמרי, וכדברי רב.

*

תנו רבנן שלשה שירדו לשום, אחד אומר במנה ושנים אומרים במאתים, אחד אומר במאתים ושנים אומרים במנה, בטל יחיד במיעוטו: שלושה דיינים ששמו את השדה. אם שניים שמו אותה באותו הסכום, והשליש בסכום אחר, הולכים אחר הרוב וקובעים את הסכום כמו השניים.

אחד אומר במנה, ואחד אומר בעשרים, ואחד אומר בשלשים: אבל אם אם כל אחד אומר סכום אחר, דהיינו אחד שם אותה במנה (100 זוז) השני בעשרים סלעים (80 זוז. כי כל סלע = 4 זוז), והשלישי שם אותה בשלושים סלעים (120 זוז). נחלקו הדעות איך קובעים את הסכום של השומא.

נדון במנה. רבי אליעזר ברבי צדוק אומר נדון בתשעים. אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין: לדעת תנא קמא קובעים את השווי של השדה 100 זוז. לדעת רבי צדוק 90 זוז. לדעת אחרים לוקחים את ההפרש בין הסכום הנמוך ביותר לסכום הגבוה ביותר, ומחלקים אתו לשלוש. דהיינו ההפרש בין 80 ל-120 הוא 40. מחלקים 40 לשלוש = שלוש עשרה ושליש (13.3 = 3 : 40) ומוסיפים את זה לסכום הנמוך ביותר דהיינו 80. סה"כ נקבעת השומא ב-93.3 (80 + 13.3 = 93.3).

הגמרא מבארת את הטעם של כל דעה:

(א.) **מאן דאמר נדון במנה - מילתא מציעתא:** ת"ק סובר שהולכים אחר הממוצע. כלומר השומא שיש לה הכי הרבה הסכמות היא האמיתית, והיא כדיין שאמר 100. משום שמצד אחד בעל ה-80 ובעל ה-100 שניהם מסכימים שהסכום אינו גבוה יותר מ-100, ולכן לא מתייחסים לבעל ה-120. מאידך, בעל ה-120 ובעל ה-80 שניהם מסכימים שהסכום אינו נמוך יותר מ-100, ולכן לא מתייחסים לבעל ה-80. נמצא שבכל מקרה מתייחסים לבעל ה-100, ולכן דעתו מתקבלת.

(ב.) **רבי אליעזר בר' צדוק אומר נדון בתשעים - קא סבר הא ארעא תשעין שוה, והאי דקאמר עשרים דקא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקא אמר מנה קא טעי עשרה לקמיה:** באמת הקרקע שווה 90. ושני הדיינים הראשונים טעו מעט בשומא, ואילו הדיין שלישי טעה בהרבה ולכן דעתו אינה נחשבת. הדיין הראשון שאמר שהיא שווה 80 טעה בעשר למטה. והדיין השני שאמר שהיא שווה 100 טעה בעשר למעלה. ומכיון שיש כאן שתי דעות מול הדיין השלישי שאמר 120, אנו נוקטים

כמותם, ומפרשים שהם טעו קצת והשומא האמיתית היא 90. (והיינו שעדיף לנו לומר ששניהם טעו קצת, מאשר לומר שהאומר 100 צדק, והשאר טעו בהרבה).

קושיא: אדרבה! **האי ארעא מאה ועשרה שויא, והאי דקאמר מנה קא טעי עשרה לאחוריה, והאי דקאמר שלשים קא טעי עשרה לקמיה:** מדוע לא נאמר שהשומא האמיתית היא 110, ושני האחרונים טעו במקצת. דהיינו הדיין השני שאמר 100 טעה בעשר למטה, והדיין השלישי שאמר 120 טעה בעשר למעלה. ואילו הדיין הראשון טעה בהרבה ולכן דעתו אינה נחשבת.

תירוץ: נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מנה לא מפקי ליה: עדיף לנו לנקוט ששני הראשונים טעו במקצת והסכום הוא ממוצע ביניהם, כי זהו סכום נמוך יותר. מאשר אם נאמר ששני האחרונים טעו במקצת והסכום הוא ממוצע ביניהם שאז הסכום יהיה גבוה יותר, כי 'תפשת מרובה לא תפשת'.

(ג.) **אחרים אומרים עושין שומא ביניהן ומשלשין - קא סברי האי ארעא תשעין ותלתא ותילתא שויא. האי דקא אמר עשרים קא טעי תליסר ותילתא לאחוריה. והאי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותילתא לקמיה, ובדין הוא דלימא טפי, והאי דלא קאמר סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי:** הם סוברים שהקרקה שווה באמת 93 ושליש, ושני הדיינים הראשונים טעו במקצת ואילו הדין השלישי טעה בהרבה ולכן דעתו אינה נחשבת.

דהיינו, כל אחד משני הראשונים טעה ב-13 ושליש. הדיין הראשון שאמר 80 טעה הפחית מהסכום האמיתי 13.3, כי כאמור הסכום האמיתי הוא 93.3. הדיין השני שאמר 100 טעה והוסיף על הסכום האמיתי 13.3. ואמנם היה עליו לומר שהסכום הוא 106.6 (106.6 = 93.3 + 13.3), אבל הוא פחד לומר יותר מ-100 כי זה כבר הפרש גדול מחבירו שאמר 80.

קושיא: אדרבה! **הא ארעא מאה ותליסר ותלתא שויא. האי דקאמר מנה קא טעי תליסר ותלתא לאחוריה. והאי דקאמר שלשים קא טעי תליסר ותלתא לקמיה, ובדין הוא דקאמר טפי, סבר מיסתאי דקא מטפינא כולי האי אחבראי:** מדוע לא נאמר שהשומא האמיתית היא 113.3, ושני האחרונים טעו במקצת, ואילו הדין הראשון טעה בהרבה ולכן דעתו אינה נחשבת.

דהיינו, הדיין השני שאמר 100 טעה ב-13.3 למטה. והדיין השלישי שאמר 120 טעה ב-13.3 למעלה. ואמנם היה עליו לומר שהסכום הוא 126.6 (126.6 = 113.3 + 13.3), אבל הוא פחד לומר יותר מ-120 כי זה כבר הפרש גדול מחבירו שאמר 100.

תירוץ: נקוט מיהת תרי קמאי בידך דמתורת מאה לא מפקי ליה: עדיף לנו לנקוט ששני הראשונים טעו במקצת והסכום הוא ממוצע ביניהם, כי זהו סכום נמוך יותר ו'תפשת מרובה לא תפשת'. וכנ"ל.

אמר רב הונא הלכה כאחרים.

אמר רב אשי - טעמא דאחרים לא ידעינן, הלכתא עבדינן כוותייהו?: את הטעם שלהם אני לא מבין, אז אני אפסוק כמותם? אלא אני אפסוק כתנא קמא.

תנו 'דייני גולה' עושין שומא ביניהן ומשלשין: כדעת אחרים.

אמר רב הונא הלכתא כ'דייני גולה'.

אמר רב אשי טעמא דדייני גולה לא ידעינן הלכתא עבדינן כוותייהו? כנ"ל.

משנה: האומר לחבירו 'חצי שדה אני מוכר לך': והיו בה חלקים כחושים וחלקים שְׁמָנִים, הדין הוא שהם משמנין ביניהן ונוטל הלוקח חצי שדה, ויבואר בגמ'.

ואם אמר לו 'חציה בדרום אני מוכר לך', משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום: יבואר בגמ'.

והוא מקבל עליו מקום הגדר חרוץ וכן חרוץ: כלומר המוכר לחבירו חצי שדה, מקבל עליו המוכר לתת לקונה גם את מקום הגדר שסביבות השדה, כדי שיוכל הקונה לגדור את השדה שלא יכנסו לתוכה חיות רעות, לפי שהמוכר חצי שדה לחבירו מוכר לו את כל צרכי השדה. (וכשהוא מוכר לו שדה שלמה פשוט שהוא מוכר לו את כולה כולל מקום הגדר). וכן מכר לו את 'החרוץ' שהיא חפירה רחבה ששה טפחים, וגם את 'בן החרוץ' שהיא חפירה רחבה שלושה טפחים.

גמרא: הגמ' מבארת מה הכוונה 'משמנין ביניהן':

א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן: הכוונה שהקונה נוטל את החלק הגרוע לפי שווי של חצי השדה, לפי שיד הלוקח על התחתונה.

א"ל רבי חייא בר אבא לרבי יוחנן: והרי המשנה אמרה שהם 'משמנין ביניהם', ומשמע ששניהם חולקים בשווה מהחלק הַשְּׁמָן שבשדה.

א"ל אדאכלת כפנייתא בבבל, תרגימנא מסיפא וכו': אמר לו רבי יוחנן - בזמן שאתה אכלת תמרים בבבל (= רבי חייא עלה מבבל לארץ ישראל) והיית מעדן את עצמך ולא עסקת בתורה (= רבי יוחנן היה מקנטר אותו), אנחנו פירשנו את הרישא

של המשנה מהסיפא, שבסיפא נאמר - אם אמר לו המוכר חציה בדרום אני מוכר לך, משמנין ביניהן ונוטל חציה בדרום, ע"כ הסיפא. ולדבריו קשה, מדוע הם משמנים ביניהם וחולקים בחלק השמן? והרי הוא אמר לו במפורש שמוכר לו את חציה שבדרום!, אלא בהכרח שכוונת המוכר לומר לו שמוכר לו חצי שדה כפי השווי של חצי השדה שבדרום, אבל את השווי הזה הוא יקבל בכל מקום שהמוכר ירצה לתת לו ואפילו במקום הכחוש, וכמו כן ברישא הכוונה שיקבל שווי של חצי השדה בכל מקום שהמוכר ירצה לתת לו ואפילו במקום הכחוש.